

הרהורים על הדת

נאום בווארשה, כ"ב בסיוון, תרצ"ו (1936)

שפת המקור: יידיש

ידידי, הנני ניצב לפניכם כתלמיד גרוע לפני רבו, או כילד לא-ממושמע העומד למבחן לפני אביו. אני רואה לפני יהודים למדנים, הבקיאים ב"אותיות השחורות, הקטנות", ומיטיבים ממני להבין את העניין, או שמבינים אותו אחרת. ועכשיו להתחיל ללמוד כבר מאוחר מדי בשבילי. איני יודע איזה רושם יעוררו בכם דברי. יתכן, כי מה שאומר יצלצל באוזניכם כנאיבי, וקרוב לוודאי שלא אחדש בשבילכם מאומה, הואיל והדברים ידועים לכם לפני שנודעו לי, ואולי אין אני יודע את פירושם כפשוטו. רצוני כאן רק להשמיע את מחשבותי בעניין זה – לא יותר מכך, ועל כן אומר אני שהנני ניצב לפניכם כתלמיד לפני רבו.

ידידי, אנשי השמאל, שבהם אנו לוחמים, קנו להם עד היום חסידים רבים בקרב הנוער ועוררו בהם התלהבות. מדוע ובשל מה עלה הדבר בידיהם? עלינו להרהר בכך. יש בו באדם, בתור שכזה, דחף – אכנהו: העוז להגיע אל השמיים, להתנשא מעל העולם הזה ולהתאחד עם היקום, או האין-סוף.

כל אדם, כל קבוצה וכל עם מרגישים עצמם חדורים תחושת שליחות לשנות את העולם, לבנותו מחדש על יסודות של צדק. ובהזדמנות זו אומרים אנו, כי אמנם נועד אדם לשליחות כזאת, הרי אנו, היהודים, הננו נושאים המעולים ביותר של השליחות.

בזכרוני עולה תמונה מן התורה, שטמון בה מכל מקום, לפי דעתי, הגרעין, או התמצית של כל התפיסה הדתית. בתורה מסופר על יעקב אבינו, שבשנתו על הארץ, ואבן קשה למראשותיו, חלם על סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ומלאכי אלוהים עולים ויורדים בו.

ידידי, אולי יודעים אתם פשט שני, ואילו בעיני נבנה כאן היסוד. יעקב אבינו ישן על הארץ, כמוהו כתולעת הצמודה לאדמה, ועם זאת רוצה הוא, לא יותר ולא פחות, מאשר להגיע אל השמיים; בשכבו על האדמה הקשה מרחף הוא בשמיים. בין הארץ לשמיים מוצב סולם; אפשר להעפיל בו מעלה ואפשר ליפול ממנו מטה. דבר אחד ברור, יש כאן קשר בין הארץ לשמיים.

הסוציאליזם בא מצוייד ביומרה לשנות את כל סדרי תבל, לבנות את העולם על יסודות אחרים, ועל כן עורר התלהבות כה רבה אליו מצד הנוער. בדרך דומה התפשטה גם הנצרות. גם הציונות טוענת לא רק לצורך בניית מולדת למען העם היהודי המעונה, שהרי בכך נוגע הדבר לעם אחד בלבד; מדובר בהצגה לפני העולם כולו דגם-מופת למשטר-מדינה צודק, "כי מציון תצא תורה".

ואולם כאן עולה שאלה שניה וחשובה הרבה יותר: איך יש לבנות את משטר הצדק והיושר הזה? מהו תרשימו ומהי צורתו של הדו-קיום החברתי האמיתי? בעניין זה מועלות תכניות ועצות שונות. הסוציאליזם מציע תכנית אחת – אכנה אותה: מתכון לתיקון העולם. אם יכוננו את יחסי-הכוחות במשק בצורה זו וזו, יכון משטר-עולם צודק. אני סבור, שמתכון זה לא יסכון; השני מאמין, כי המתכון עשוי היה להצליח, אך לעת הזאת כבר נתגלגלה המחלה לשלב שני והיא זקוקה לתרופה שניה; והשלישי סבור, כי הסוציאליזם הוא אמנם המתכון היחיד גם בשביל המחלה. ברם, הבה לא נשכח, כי אין זה אלא מתכון.

ואף זאת אוסיף ואומר, כי הסוציאליזם שנוצר בדורנו, באמצעותו של קארל מארכס, הוא מתכון ארצי, והוא מבוסס אך ורק על ההתפתחות והתנאים של הכלכלה והמשק.

עיניכם הרואות, ידידי! אני מאמין ומשוכנע, כי תוך זמן קצר, אם כי, אולי, לא בימי חיי, ואם אזכה ואחיה – כבר לא אוכל ליטול בו חלק של ממש, תיברא או תימצא תכנית חדשה לתיקון העולם, שתהא מנוגדת לתכנית הסוציאליסטית בכך, שתהיה לה שייכות לשמיים ומהם מקורה, והיא תתבסס על יסודות האתיקה והמוסר. תכנית זו, שתיברא בשביל דורות העתיד שלנו, תהיה קרובה יתירה למה שנכתב לפני שלושת אלפים שנה במסורתנו העתיקה. כשלעצמי הנני מאמין באמונה שלימה שאנו עומדים על סף עידן חדש.

אין זה נכון, שהמסורת, התורה, או הדת עניין פרטי הם. הדת היא רכוש של האומה קניין-עם, והיא שייכת לכולו, אפילו לפושעים ולחופשים-בדעותיהם שבו. אסור לכפור בכך, היא שלנו, ואין שואלים אם אתה דתי או לא, אם אתה מקפיד על תרי"ג מצוות או על קצת פחות מזה; דבר אחד ברור, בין שאתה רוצה בכך ובין שאינך רוצה, התורה היא שלך.

והרי ידעתם, כי בחורף, תחת השלג הקופא והקר, מצטברת ומתרכזת עוצמת כוחות-הנבט להכשיר את הקרקע, לקראת האביב, ובבואו יוכלו לבלב ולצמוח השתילים והפרחים. מי יודע – אפשר שתחת כפור השלג של האפיקורסות מתרכזת העוצמה ומתכשרת קרקע לנביטתם ופריחתם של שתילי-הדת האמורים לבלב בעתיד הקרוב, באביב הקרוב.

ידידי! לי עצמי כבר נתאחרה השעה להתחיל ללמוד, אך אני חש עצמי מאושר שנמנית עם אלה שפתחו שער ונתנו אפשרות, במסגרת ההסתדרות הציונית החדשה, לאותו חלק ביהדות, המחזיק איתנות במסורת. ואילולא היתה קיימת קבוצת "אחדות ישראל", שתפקידה לטעת ולרענן את רוב האמונה בעם היהודי, הייתי לוחם אישית בכנס-היסוד בווינה על כך, שהסעיף הראשון בחוקה החדשה יתייחס לנושא הדת...

כאמור, אולי מצללים דברי באזניכם כנאיביים – איני יודע. מכל מקום, זהו מהלך מחשבותי.

ומצדי הנני מאחל לכם, יהודים מאמינים, הצלחה בעבודתכם. פתחתי לפניכם שער ואני עצמי ניצב על המפתן ומסתכל.

דאגו לכך שתהיו לכוח פעיל! התרכזו והתארגנו! הבה יתנופף הדגל הקדוש שלכם בין הדגלים רבי-הגוונים המתחילים להתנופף במסגרת ההסתדרות הציונית החדשה!